

TURLI DARAJADAGI INTELLEKTUAL YETISHMOVCHILIGI BO‘LGAN BOLALAR UCHUN INKLYUZIV TA’LIM STRATEGIYALARI VA ULARNI AMALGA OSHIRISH SHART-SHAROITLARI

**Asqarova Gulsanamxon Mirzaabdulla qizi
Abdumutaliyeva Munavvarxon Numonjon qizi
Andijon davlat pedagogika instituti
Tabiiy fanlar fakulteti Biologiya yo‘nalishi 2 –bosqich
202 – guruh talabalari**

Annotatsiya: Ushbu maqolada Inklyuziv ta’lim va boshlang‘ich tayanch korreksion sinflar o‘quvchilarning bino ichida harakatlanishi va ta’lim olishlari uchun maxsus sharoitlar yaratilgan maktablarda tashkil etilishi. Inklyuziv ta’lim va boshlang‘ich tayanch korreksion sinflar tashkil etilgan maktablar faoliyati O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligining O‘quvchilarni kasb-hunarga yo‘naltirish va psixologik-pedagogik respublika tashxis markazi hamda hududiy xalq ta’limi boshqarmalari tomonidan metodik taminlanishi va muvofiqlashtirilishi haqida bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: inklyuziv ta’lim, shaxs, korreksion sinf, internat, korreksiya, pedagog, individual, psixonevrolog.

O‘quvchilarni inklyuziv ta’lim sinflariga va boshlang‘ich tayanch korreksion sinflarga qabul qilish o‘quv yili boshlanguncha hamda o‘quv yili davomida amalga oshiriladi va maktab direktorining buyrug‘i bilan rasmiylashtiriladi. Inklyuziv ta’lim sinflari va boshlang‘ich tayanch korreksion sinflarga yo‘llangan har bir o‘quvchiga ota-onalari yoki ularning o‘rnini bosuvchi shaxslar tomonidan shaxsiy hujjatlar yig‘majildi rasmiylashtiriladi va maktab rahbariyatiga taqdim etiladi. O‘quvchining shaxsiy hujjatlar yig‘majildida quyidagi hujjatlar bo‘ladi:

- Ota-onalari yoki ularning o‘rnini bosuvchi shaxslarning arizasi;
- Psixologik-tibbiy-pedagogik komissiya xulosasi;
- Ta’lim olganligi to‘g‘risidagi hujjatlar (ta’lim muassasalarida o‘qiyotgan bolalar uchun);
- O‘qish joyidan ta’limning muddati, o‘quv fanlarini o‘zlashtirishi va xulq-atvori, o‘quvchiga yakka tartibda ko‘mak berish borasida amalga oshirilgan chora-tadbirlarning batafsil tahlili aks ettirilgan ma’lumotnoma va tavsifnoma (ta’lim muassasalarida o‘qiyotgan bolalar uchun);
- O‘quvchining yashash joyidagi shifoxona bosh vrachi tomonidan imzolangan, uning rivojlanishi tarixidan mufassal ko‘chirma.

Inklyuziv ta’lim sinflari va boshlang‘ich tayanch korreksion sinflarga quyidagi toifadagi bolalar qabul qilinadi: eshitishda nuqsoni bo‘lgan bolalar (eshitish qobiliyatining yo‘qotilishi 60 Db gacha bo‘lgan rivojlanishida qo‘shimcha buzilishlar bo‘lmagan bolalar); ko‘rishda nuqsoni bo‘lgan bolalar (ko‘rish qobiliyatining buzilishi 0,1 gacha bo‘lgan rivojlanishida qo‘shimcha buzilishlar bo‘lmagan bolalar); somatik kasalliklar (psixofizik va nutqning rivojlanish darajasi yoshiga mos kelmaydigan bolalar)nutqida og‘ir nuqsonlar bo‘lgan bolalar (alaliya, dislaliya, afaziya, rinolaliya, dizartriya, psixik-nutqiy rivojidagi sustlik, duduqlanish); tayanch-harakat apparatida nuqsoni bo‘lgan bolalar (bolalar serebral falaji, skolioz, poliomiyelet, miopatiya, osteomiyelet, amputasiya, bo‘y o‘shining yetishmovchiligi — pakanalik); aqliy rivojlanishi saqlangan holda tayanch-xarakat tizimidagi buzilishi bo‘lgan bolalar; aqliy rivojlanishi saqlangan yoki ruhiy rivojlanishda

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

orqada qolgan bolalar (o’zi harakat qila oladigan yoki qo’shimcha moslamalar va nogironlik aravachasida harakatlana oladigan bolalar serebral falaji);

O’zbekistonda oilaviy sharoitidan qat’iy nazar, barcha bolalar davlat umumta’lim maktablariga qatnaydi. Bu davlat tomonidan kafolatlangan. Faqat xohlovchilar o’z yonidan pul to’lab xususiy maktablarda o’qishi mumkin. Lekin imkoniyati cheklangan bolalarning boshqa sog’lom bolalar bilan teng sharoitda o’qiyotgani haqida maqtanib bo’lmaydi. Bu borada muammolar ko’p. 2020 yil 13 oktyabrda qabul qilingan «Alohida ta’lim ehtiyojlari bo’lgan bolalarga ta’lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida»gi Prezident qarorida bu boradagi asosiy muammolar sanalgan:

- alohida ta’lim ehtiyoji bo’lgan bolalar o’qitiladigan ayrim ta’lim muassasalarida ular uchun to’siqsiz muhit va imkoniyatlar yaratilmagan;
- alohida ta’lim ehtiyojlari bo’lgan bolalar o’qitiladigan ta’lim muassasalari zarur adabiyotlar, metodik qo’llanmalar, turli kasblarga o’qitishga mo’ljallangan uskuna va jihozlar bilan to’liq ta’minlanmagan;
- alohida ta’lim ehtiyojlari bo’lgan bolalarning bilim olish huquqi, inklyuziv ta’lim tizimining mazmun-mohiyati haqida jamoatchilik o’rtasida tushuntirish ishlarini olib borish yo’lga qo’yilmagani natijasida ota-onalar alohida ta’lim ehtiyojlari bo’lgan farzandlarini umumta’lim muassasalarida o’qitishi mumkinligi haqida yetarli ma’lumotga ega emas;
- alohida ta’lim ehtiyojlari bo’lgan bolalarni inklyuziv ta’limga jalb qilish bilan bog’liq muammolarni hal etish masalalariga mahalliy ijro hokimiyati organlari tomonidan yetarli e’tibor qaratilmayapti;
- pedagogika yo’nalishidagi OTMlar o’quv dasturlariga inklyuziv ta’lim berish metodikasiga oid fanlar kiritilmagan;
- pedagogika va metodika fanlariga oid darsliklarda inklyuziv ta’lim dasturlari kiritilmagani, shuningdek, bo’lajak pedagoglarning alohida ta’lim ehtiyojlari bo’lgan bolalar jalb qilingan ta’lim muassasalarida amaliyot o’tamayotgani ularning kasbiy tayyorgarlik sifatiga salbiy ta’sir ko’rsatmoqda.

Xulosa qilib aytganda inklyuziv ta’lim - bu nogiron bolalar uchun maxsus ochilgan alohida sinfda tuzatish va reabilitatsiya qilish emas. Bu bolalarning qobiliyatlari, yutuqlari va individual ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda, shuningdek, oqilona turar joy bilan ta’minlash uchun individual yordam xizmatlaridir. Buning uchun asosiy to’siq - bu ko’pchilikning ongida stigmaning oqibati bo’lgan alohida ehtiyojli bolalarning salohiyatiga ishonch yo’qligi. Ammo biz doimo yodda tutishimiz kerak: xilma-xillik inson hayotining barcha jabhalarini yaxshilaydi.

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. “Bola huquqlari kafolatlati”. Toshkent 2008 yil. OOO “Kvinta Print” MChJ bosmaxonasi.
2. “Bola huquqlari to’g’risida”gi Konvensiya 1989 y.
3. Alohida yordamga muhtoj bolalarni ma’naviy va estetik rivojlantirishl mavzusidagi ilmiy - nazariy konferensiya materiallari. Toshkent—Uzinkonsentr.-2002 yil.
4. Ta’lim hamma uchun. Milliy dastur rejasi-Toshkent-2003 yil.
5. Xalqaro forum materiallari. -Toshkent - Respublika bolalarni ijtimoiy adaptatsiyalash - 2005 yil.
6. Aleynikova S.A. Mejdunarodnaya konferensiya “Problemy vnedreniya inklyuzivnogo obrazovaniya i sposoby ix resheniya” Defektologiya №2, 2002g.